

TRIBUTUL MARTIRIC AL PREOȚILOR BASARABENI ÎN PRIMUL AN DE PRIGOANĂ ATEISTĂ (1940-1941)

Abstract

The occupation of Bessarabia by the USSR in the summer of 1940 was a landmark for the beginning of a new era of the history of local Orthodox Church. The Soviet atheistic state perceived the church and the clergy both as an enemy and as an obstacle on its way toward gaining absolute control over Bessarabian society. The regime intended to cleanse the society of all its members considered to be *hostile* or *dangerous*. Numerous priests were arrested, imprisoned and executed, but not all of the killings were perpetrated by the secret police officers. Some of the priests became martyrs of the Orthodox faith being killed by the pro-Communist activists or dying in harsh conditions of the exile. The present article analyzes the cases of the Bessarabian martyred Orthodox Christian priests, who died during the first Soviet occupation of the province under various circumstances because of the policies promoted by the soviet regime.

Keywords: *Orthodox Christian priests, atheism, secret police, Communism, repression, Bessarabia, Soviet Moldavia, Sovietization*

În timpul evacuării administrației civile și militare de pe teritoriul Basarabiei și Bucovinei de Nord din 28 iunie 1940 s-a retras peste Prut și un număr mare de populație civilă. Împreună cu aceștia s-au retras și 486 de preoți din cele trei eparhii basarabene și 112 preoți din Mitropolia Bucovinei¹. După instaurarea puterii sovietice în Basarabia, statul sovietic a promovat, și în acest teritoriu o serie de politici împotriva religiei, prin propaganda ateistă și alte mijloace. Averile bisericilor cât și ale locașurile de cult au trecut în posesia statului sovietic. Acesta, prin intermediul instituțiilor fiscale, a supus bisericile la plata unor impozite exagerate, a căror neachitare ducea la închiderea locașelor sfinte. Preoții rămași în Basarabia erau, de asemenea, supuși la plata unor impozite exagerat de mari, obligați să îndeplinească munci degradante, erau umiliți, bătuți, deportați și chiar omorâți.

După eliberarea Basarabiei și revenirea autorităților românești, s-a constatat că doar într-o perioadă de un an de ocupație sovietică (1940-1941) au fost distruse

* **Ioan Lisnic** – teolog, dr., preot la parohia „Sf. Ierarh Nicolae”, s. Putinești, r. Florești.
E-mail: prioan.lisnic@yahoo.com

¹ Pavel Moraru, *Bucovina sub regimul Antonescu (1941- 1944)*, p. II, Ed. Prut Internațional, Chișinău, 2007, p. 45.

13 biserici, 27 transformate în cluburi, 48 de preoți omorâți sau deportați.² Potrivit altor date, dintre cei rămași în timpul ocupației, au fost executați sau deportați peste o sută de preoți. Numai în localitatea Volintiri, jud. Cetatea Albă, au fost executați de către agenții NKVD, 16 preoți.³

În urma cercetărilor de identificare a preoților basarabeni supuși represuniilor în perioada respectivă, am identificat până în prezent 94 de preoți – omorâți fără judecată, exterminați în închisorile comuniste, sau deportați și pierduți fără veste. Cinci dintre acești preoți au revenit la locurile natale, aceștia sunt preoții: Pimen Cheianu, Alexandru Dașcheev, Nicolae Gontea, Gheorghe Tudorache și Antonie Vustian⁴. Numărul preoților pierduți fără veste în închisorile comuniste se ridică la 49, sunt și 11 preoți care nu s-au mai întors din surghiun. În rândurile de mai jos sunt redată biografiile preoților basarabeni care în perioada 1940-1941 au fost arestați și exterminați cu sau fără judecată.

Alexandru Baltaga, preot în parohia Călărași-sat, jud. Chișinău. S-a născut la 14 aprilie 1861 în familia preotului Ștefan Baltaga, slujitor la Biserica „Sf. Nicolae” din satul Lozova, jud. Chișinău. A fost botezat la 20 aprilie în biserica din satul natal de către preotul Vasile Baltaga, având nași pe Alexandru Camevshi și Vichentie Vitovschi din Chișinău⁵. A învățat la școala parohială din localitate, apoi la Seminarul Teologic din Chișinău, pe care l-a absolvit în anul 1883. În perioada anilor 1883-1885 activează în calitate de pedagog la Școala spirituală din Chișinău⁶. A fost hirotonit preot în anul 1886 pe seama Bisericii „Sf. Alexandru Nevski” din localitatea Călărași-sat, jud. Chișinău⁷, unde a slujit fără întrerupere timp de 54 ani.

Potrivit celor care l-au cunoscut, părintele Alexandru Baltaga era „plin de energie, cu mare putere de muncă, minte pătrunzătoare, voință neînduplecată, înzestrat cu un deosebit tact, prot. Alexandru Baltaga, rămânând preot rural a muncit în cursul întregii perioade fără răgaz, cu dezinteresare, dar și cu deplin succes...”⁸. Pentru meritele sale, în perioada 1903-1925 a fost ales în repetate rânduri președinte al congreselor eparhiale, a prezidat de mai multe ori și congresele școlare ale circumscripției Chișinăului.

² Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Basarabia, aspecte din istoria Bisericii și a neamului românesc*, Ed. Trinitas, Iași, 1993, p. 121-122, Apud: *Basarabia dezrobită*, București, 1944, p. 99-126.

³ *Luminătorul*, Revista Bisericii din Basarabia, nr.9-10, 1941, p. 576.

⁴ Vezi <http://protioanlisnic.blogspot.md/>

⁵ ANRM, F. 211, inv. 3, d. 144, f. 690.

⁶ П. А. Лотоцкий, Список и краткія біографіи окончивших полный курсъ Кишиневской Духовной Семинаріи (1813-1913 г.г.), Епархіальная типографія, Кишиневъ, 1913, p. 76.

⁷ *Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului*, 1930, Tipografia Eparhială Cartea Românească, Chișinău, p. 56.

⁸ Nicolae Popovschi, *Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși*, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, Chișinău, 1931, p. 459.

Pe parcursul activității sale pastorale, părintele Alexandru Baltaga a ocupat și alte funcții în eparhie: în perioada anilor 1890-1895 a fost judecător de inspecție în cercul V al jud. Orhei, apoi președinte al comitetului de revizuire a fabricii de lumânări în perioada 1904-1922, protopop al cercului V, jud. Orhei – 1905-1926 și 1928-1931. A mai îndeplinit funcția de membru al Sfatului Frăției „Nașterea lui Hristos”, al comitetului Tipografiei Eparhiale și al Sfatului Eparhial Misionar. A fost președinte al Comitetului Eparhial, între anii 1908-1925; președinte al Consiliului Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia, în perioada 1922-1930 ș.a.⁹, a colaborat la Revista „Luminătorul”.

În toamna anului 1917, părintele Alexandru Baltaga a fost ales de către preoțimea basarabeană, deputat în Sfatul Țării. Este unul dintre deputații Sfatului Țării care la 27 martie 1918, a votat Unirea Basarabiei cu România. După Marea Unire a mai îndeplinit și funcția de membru al Comitetului de unificare a bisericilor din România Mare¹⁰.

Din 1 iulie 1935, părintele Alexandru este pensionat și la 17 decembrie același an, prin decizia Ministerului Instrucțiunii, Culte și Arte, este repus în funcția de paroh la biserica din Călărași-sat, „fără a se numi alt preot în locul lui”. Această decizie ministerială a fost întărită prin hotărârea Sf. Sinod din 1 mai 1936, în care părintele era desemnat „paroh la parohia Călărași-sat din cuprinsul Arhiepiscopiei Chișinăului, în mod excepțional, până la moarte”. Aceste hotărâri erau motivate „în vederea meritelor lui deosebite în viața Bisericească Națională din Basarabia, cum și pentru rolul care l-a avut la Unirea Basarabiei cu Patria-Mumă România”¹¹.

Părintele Alexandru Baltaga a fost decorat în repetate rânduri cu distincții bisericești și ridicat la rangul de iconom mitrofor, la 30 august 1920. A mai fost decorat cu ordinul „Sf. Ana”, gr. III în 1907 și gr. II în 1912; „Pentru munca în organizarea înaltei festivități a centinarului de război (1812-1912)”, medalia de bronz decorat în 1914; „Sf. Vladimir”, gr. IV în 1915; „Steaua României în grad de ofițer, în 1923; „Coroana României în grad de comandor”, în 1928; „Ordinul Ferdinand I” în grad de cavaler, în 1935. Părintele Alexandru a mai fost decorat cu următoarele medalii: „Alexandru III” de argint; „Recensământul populației din anul 1897, din bronz”; „A școalelor bisericești”, din argint; „Domnia de 300 de ani a Casei Împărățești Romanov”, de argint; „Încoronarea M.S. Regelui Ferdinand I al României”, din bronz, decorat în anul 1923 și medalia „M. S. Regele Carol al II-lea al României”, din bronz, în 1933¹².

În primele zile de ocupație sovietică (1940-1941), împreună cu alți foști deputați în Sfatul Țării, este arestat și părintele Alexandru Baltaga. Era învinuit de către agenții organelor NKVD, cum că: „În anul 1918 a avut o atitudine dușmă-

⁹ Ibidem.

¹⁰ Mihai Tașcă, dr. în drept, Destinul crud al preotului Alexandru Baltaga, deputat în Sfatul Țării, Ziarul Timpul, Cotidian național independent, vineri, 15 aprilie, 2011, p. 20.

¹¹ Iurie Colesnic, Basarabia necunoscută, vol. III, Editura Museum, Chișinău, 2000, p. 104.

¹² Ibidem, p. 104-105.

noasă față de Rusia Sovietică, a fost membru activ al Sfatului Țării, votând pentru dezlipirea Basarabiei de la Rusia Sovietică și alipirea la România, fiind răsplătit de Guvernul României cu 50 ha de pământ”. Părintelui i-au fost încredințate și alte puncte ale articolului 54 al Codului Penal, acordarea de ajutor aripei reacționare a burgheziei mondiale (art. 54, p. 4); lupta activă împotriva clasei muncitoare și a mișcării revoluționare (art. 54, p. 13) și sabotaj contrarevoluționar (art. 54, p. 14). Aceste învinuiri erau pedepsite de organele NKVD, cu ani grei de temniță, inclusiv cu pedeapsa capitală, condamnarea la moarte prin împușcare¹³.

Părintele Alexandru s-a aflat în închisoarea din Chișinău până la sfârșitul lunii iunie 1941, când din cauza începerii operațiunilor militare, este evacuat împreună cu ceilalți deținuți în închisoarea din orașul Kazan, RASS Tătară¹⁴. Din cauza vârstei înaintate și a presiunilor fizice și psihice la care a fost supus în timpul anchetei, cât și din cauza condițiilor inumane din temnițele comuniste, părintele trece la Domnul, la 7 august 1941. După cinci decenii de la arestare, părintele Alexandru Baltaga, a fost reabilitat de către Procuratura Generală din R. Moldova, la 10 iulie 1991¹⁵.

Hristofor Belicki (Belicci), preot în parohia Cuza Vodă (fosta Hagi-Abdul), jud. Ismail. S-a născut la 1 noiembrie 1902. După absolvirea Seminarului Teologic, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Covurlui, jud. Cahul, cu Biserica Sf. Gheorghe, începând cu data de 26 octombrie 1925. La 1 noiembrie 1928 a fost transferat la Biserica Sf. Dimitrie din Baimaclia același județ¹⁶.

Ultima parohie a părintelui Hristofor Belicci a fost com. Cuza Vodă (fosta Hagi-Abdul), jud. Ismail, cu Biserica Sf. Nicolae, numit la 1 aprilie 1937¹⁷.

După instaurarea puterii sovietice din 1940-1941, mulți preoți voiau să se repatrieze în România. Fiind în Ismail, a fost arestat direct din stradă, împreună cu părintele Vasile Spanaki din com. Minjir, jud. Cahul, la 23 decembrie 1940¹⁸. Au fost acuzați de faptul că, locuind în Ismail, ar fi „produs instigare antisovietică îndreptată spre răspândirea stării de spirit de emigrare a populației, spre subminarea și discreditarea acțiunilor partidului și guvernului sovietic”¹⁹.

În vara anului 1941 au fost trimiși în regiunea Sverdlovsk, unde la 6 mai 1942 au fost condamnați la câte 10 ani de lagăr de unde nu s-au mai întors. Părintele Hristofor Belicci a trecut la Domnul la 3 octombrie 1943²⁰.

¹³ Mihai Tașcă, op. cit.; Cartea Memoriei, Catalog al victimelor totalitarismului comunist, vol. IV, Editura Știința, 2005, p. 22.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Mihai Tașcă, op. cit.

¹⁶ Anuarul Episcopiei Cetății Albe-Ismail, 1923-1936, Ismail, 1936, p. 68.

¹⁷ Buletinul Episcopiei Cetății Albe- Ismail, nr. 3-4-5, 1937, p. 30-31.

¹⁸ Реабілітовані історією, Одеська область, книга перша, , Одеса, 2010, p. 670.

¹⁹ Gheorghe Enache, NKVD-ul sovietic și preoții din sudul Basarabiei, ziarul „Lumina”, 25 iunie 2011.

²⁰ Ibidem; Реабілітовані історією..., p. 670.

Vasile Bodrug, preot în parohia Dușmani, jud. Bălți. S-a născut la 21 martie 1902²¹. După absolvirea Școlii de cântăreți în anul 1918, a fost numit la Biserica Sf. Nicolae din localitatea Chirileni, jud. Bălți²². A urmat apoi studiile la Seminarul teologic și după absolvire a fost hirotonit preot. La 1 octombrie 1926 a fost numit paroh la Biserica Sf. Nicolae din com. Dușmani, jud. Bălți²³.

A desfășurat o activitate pastorală și misionară atât în parohie cât și în cadrul ședințelor Cercurilor pastorale din protoieria I Bălți din care făcea parte și parohia deservită de P.C. Sa. A predicat la 20 septembrie 1936 la ședința Cercului pastoral Hâjdieni, după oficierea serviciului divin²⁴ și la ședința Cercului pastoral Glodeni, la 23 mai 1937. După săvârșirea Sf. Liturghii, părintele Vasile Bodrug a predicat despre „indiferentismul religios”²⁵.

În primul an de ocupație sovietică, părintele Vasile a fost arestat și condamnat la moarte prin împușcare, în anul 1941²⁶.

Dimitrie Buiuc, preot în parohia Domulgeni, jud. Soroca. S-a născut la 10 februarie 1899²⁷. Avea studiile Seminarului Teologic, fiind hirotonit preot în anul 1920. În perioada anilor 1921-1929 a fost paroh la Biserica Acoperemântul Maicii Domnului din Vertiujeni, jud. Soroca, apoi a fost transferat la Biserica Sf. Nicolae din Arionești, același județ²⁸.

În anul 1932, un număr mare de transnistreni, din cauza persecuțiilor bolșevice au trecut iarna pe gheață, apa Nistrului. Cărmuirea Episcopiei Hotinului a luat spre îngrijire patru băieți și zece fete pentru a le acorda adăpost și învățătură. Fetele au fost distribuite în mănăstirile Japca și Călărășeuca, iar băieții au urmat studiile la Școala de cântăreți din Mănăstirea Dobrușa²⁹.

Părintele Dimitrie Buiuc solicita permisiunea ca una dintre fetele refugiate să fie luată spre îngrijire de familia sa. Asigura că la vârsta majoratului ea va fi înzestrată cu zestrea de casă, 1 ha de pământ lucrător, o juncă, doi juncani ș.a. Răspunsul P.S. Episcop Visarion al Hotinului (1923-1935) a fost următorul, cum că aceste fete se pot da numai în condițiuni de înfiere³⁰.

²¹ Episcopia Hotinului, Anuar, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, Chișinău, 1930, p. 25.

²² Anuarul Eparhiei Chișinăului și Hotinului, Chișinău, 1922, p. 20.

²³ Episcopia Hotinului, Anuar, 1930, p. 25.

²⁴ Episcopia Hotinului, Foaie eparhială oficială, nr.21-22, 1936, p. 491.

²⁵ Idem, nr. 17, 1937, p. 337-338.

²⁶ Martirologiu românesc din Basarabia, Locașuri sfinte din Basarabia, Ed. Alfa și Omega, Chișinău, 2001, p. 236.

²⁷ Episcopia Hotinului, Anuar, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, Chișinău, 1925, p. 161.

²⁸ Idem, 1930, p. 120.

²⁹ Holocaustul roșu. Marea Teroare în Transnistria. Motiv de împușcare: „elogierea României”, Ziariști online-Extras din volumul ” Asasinări în masă din RASS Moldovenească în perioada marii epurări (1937-1938)”.

³⁰ Ibidem.

Ultima parohie a părintelui Dimitrie a fost com. Domulgeni, jud. Soroca, cu Biserica Sf. Nicolae. În primul an de prigoană împotriva credinței, a fost ucis de sovietici, la 15 septembrie 1940³¹.

Teodor Bunescu, preot în parohia Zubrești, jud. Lăpușna. S-a născut la 18 aprilie 1894³² în localitatea Vânători, jud. Chișinău³³. După absolvirea Seminarului Teologic a fost numit temporar în funcția de cântăreț la biserica Schitului Răciula, la 12 mai 1916³⁴. La 4 octombrie același an, a fost hirotonit preot și numit paroh la Biserica „Sf. Arh. Mihail” din Dașcova, jud. Orhei³⁵, apoi transferat la Biserica „Sf. Arh. Mihail” din com. Frasin, jud. Soroca, cu începere de la 4 noiembrie 1916³⁶. În anul 1920, potrivit ceririi înaintate, este numit paroh al Bisericii „Sf. Varvara” din Popăuți, jud. Orhei³⁷.

Ultima parohie a părintelui Teodor a fost s. Zubrești, jud. Lăpușna, cu Biserica „Sf. Arh. Mihail”³⁸. Aproape două decenii a păstorit credincioșii din această localitate, din 1923 până la trecerea P. C. Sale din viața pământească.

După instaurarea puterii sovietice (1940-1941), părintele Teodor Bunescu n-a încetat să-și îndeplinească datoria de păstor duhovnicesc. Fiind în Orhei, a fost arestat de către agenții NKVD³⁹. A fost condamnat la moarte prin împușcare, cu puțin timp înainte de retragerea trupelor sovietice din Basarabia⁴⁰.

Teodor Chirilov, preot în parohia Șerpeni, jud. Tighina. S-a născut la 14 februarie 1873. După absolvirea Seminarului Teologic a fost hirotonit preot, la 25 martie 1899, și numit paroh la Biserica „Acoperimântul Maicii Domnului” din Delacău, jud. Tighina. În anul 1925 a fost transferat la Biserica „Sf. Gheorghe” din Șerpeni, același județ⁴¹.

Pentru merite deosebite în activitatea pastorală și misionară desfășurată în parohie, la 22 iulie 1926, părintele Teodor a fost ridicat la treapta de protoiereu⁴². În perioada 19-24 august 1930, Î.P.S. Gurie, Mitropolit al Basarabiei, a efectuat vizite

³¹ Rev. Biserica Basarabeană, Organul Eparhiei Hotinului, nr. 7, 1942, p. 451; Episcopia Hotinului, nr. 3, 1941, p. 60.

³² Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 65.

³³ Cartea Memoriei, Vol. IV, p. 412.

³⁴ Кишиневскія Епархіальныя Вѣдомости (în continuare КЕВ), еженедѣльное изданіе, nr. 20-21, 1916, p. 98.

³⁵ Idem, nr. 42, 1916, p. 230.

³⁶ Idem, nr. 46, 1916, p. 753.

³⁷ Anuarul Eparhiei Chișinăului și Hotinului, Chișinău, 1922, p. 157.

³⁸ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 65.

³⁹ Cartea Memoriei, Vol. IV, p. 412.

⁴⁰ Mariana Țăranu, Unele aspecte ale politicii religioase din Basarabia în timpul primului an de ocupație sovietică, Rev. Destin Românesc, nr. 4, 2008, p. 16; Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, p. 755.

⁴¹ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 116.

⁴² Luminătorul, nr. 21, 1926, p. 8.

canonice a parohiilor de pe malul Nistrului⁴³. A vizitat și parohia Șerpeni. La sosire, preotul paroh a rostit o cuvântare de bun-sosit care a impresionat mult pe Înalțul Chiriarh, cât și întreaga populație adunată la biserică. Î.P.S. Sa a rămas satisfăcut de activitatea parohului din Șerpeni⁴⁴. La 2 ianuarie 1932, părintele Teodor Chirilov a fost decorat cu distincția bisericească, palița⁴⁵.

În primul an de ocupație sovietică, părintele Teodor Chirilov a fost arestat de către organele NKVD și deportat în Siberia⁴⁶, despre viața lui de mai departe nu se cunoaște nimic. Potrivit altor surse, părintele Teodor a fost ucis în timpul persecuțiilor sovietice⁴⁷.

Eustatie Chiriță, preot în parohia Pitușca, jud. Chișinău. S-a născut în anul 1888. După absolvirea Școliii de cântăreți⁴⁸ a fost numit la Biserica „Acoperemântul Măicii Domnului” din localitatea Nesvoia, jud. Hotin, la 10 decembrie 1907⁴⁹. În luna decembrie a anului 1912 a fost transferat la Biserica „Sf. Arh. Mihail” din Logănești, jud. Chișinău⁵⁰ și în 1918 la Biserica „Sf. Arh. Mihail” din satul Pitușca⁵¹ același județ. La 2 iulie 1922 a fost hirotonit diacon pe seama parohiei Pitușca⁵², îndeplinind în continuare funcția de cântăreț.

În primul an de ocupație sovietică (1940-1941), din cauza lipsei de preoți, a fost hirotonit preot de către Episcopul Alexie de Tula⁵³, trimis de către autoritățile bisericești de la Moscova să conducă provizoriu Biserica din Basarabia. Puțin timp a avut să aducă laude lui Dumnezeu în calitate de preot la biserica din Pitușca. La 13 iulie 1941, părintele Eustatie Chiriță, împreună cu alți localnici din Pitușca, au fost arestați de către agenții NKVD și duși sub escortă în pădurea din apropierea satului Păulești unde au fost împușcați⁵⁴.

Potrivit altor surse, aflându-se că părintele a oficiat un Tedeum în care s-a rugat ca să câștige Armata Română, a fost omorât la 13 iunie 1941⁵⁵.

În ziarul „Basarabia” se descrie în felul următor: la 29 iulie, părintele Eustatie, ieșind din biserică, s-a exprimat față de țărani că „în curând vom avea oaspeți”. Cuvintele părintelui au ajuns la urechile agenților organelor raionale NKVD. Îm-

⁴³ Luminătorul, nr. 19, 1930, p. 1191.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Luminătorul, nr. 5, 1932, p. 225.

⁴⁶ Pr. prof. Sergiu C. Roșca, Biserica basarabeană sub ocupația sovietică, rev. Misionarul, nr. 1, 1942, p. 36; Mariana Țăranu, op. cit., p. 16.

⁴⁷ Martiri pentru Hristos, din România, p. 757; Apud: ziarul Raza, 1-9 ianuarie 1943.

⁴⁸ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, Chișinău, 1930, p. 61.

⁴⁹ KEB, nr. 51-52, 1907, p. 295.

⁵⁰ Idem, nr. 50, 1912, p. 395.

⁵¹ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, p. 61.

⁵² Luminătorul, nr. 13-14, 1922, p. 1.

⁵³ Ziarul Basarabia, 21 septembrie 1941.

⁵⁴ Localitățile Republicii Moldova, Itinerar documentar – publicist ilustrat, Vol. 10, Chișinău, 2012, p. 431.

⁵⁵ Mariana Țăranu, op. cit., p. 16.

preună cu părintele au fost arestați mai mulți țărani localnici, suspectați de filoromânism. Fiind duși sub escortă la Păulești-Lăpușna, au fost cu toții împușcați⁵⁶.

Ziarul „Raza” scria, că, la 31 iulie, înainte de retragerea sovieticilor, autoritățile sovietice locale, intenționau să arunce în aer biserica din Pitușca. Aflând despre acestea, părintele Eustatie a chemat în ajutor localnicii. În următoarea zi, împreună cu părintele au fost arestați mai mulți gospodari din sat. Părintele Eustatie Chiriță a fost împușcat pe marginea unui drum de țară. „A fost găsit cu trei degete ale mâinii drepte înmănușate pentru închinare cu semnul Sfintei Cruci”⁵⁷.

Pavel Ciachir, preot în parohia Enăchești (Enichioi), jud. Cahul. S-a născut la 15 ianuarie 1913. Avea studii la Seminarul Teologic din Ismail și la Facultatea de Teologie din Chișinău. După absolvirea Seminarului Teologic a fost numit cântăreț la Biserica „Sf. Nicolae” din Turlachi, suburbia orașului Cetatea Albă, cu începere de la 1 octombrie 1932⁵⁸. A fost hirotonit preot în anul 1938 și numit paroh la Biserica „Sf. Nicolae” din Enăchești, jud. Cahul⁵⁹, păstorind credincioșii din această parohie până în vara anului 1941.

La retragerea trupelor sovietice din Basarabia, părintele Pavel Ciachir a fost arestat și omorât de către autoritățile comuniste⁶⁰.

Ieremia Ciocan, preot pensionar din Chișinău. S-a născut în anul 1867 în s. Beleuța, jud. Hotin⁶¹. După absolvirea Seminarului Teologic din Chișinău, a fost hirotonit preot și numit la Biserica Sf. Arh. Mihail din Cotâleva, jud. Hotin, cu începere de la 11 septembrie 1889⁶². În anul 1895 a fost transferat la Biserica Sf. Cuv. Parascheva din com. Nișcani, jud. Orhei⁶³. În perioada 1915-1918 a fost preot militar. Până în anul 1929, a fost paroh la Biserica Sf. Gheorghe din Novaci, jud. Chișinău, apoi pensionat⁶⁴.

În perioada 1905-1916, părintele Ieremia Ciocan, se manifestă ca scriitor-publicist, înființând și o revistă⁶⁵.

După pensionare, a locuit la Chișinău, devenind, în 1934, președinte onorific al Partidului Național Socialist al României, secția Chișinău⁶⁶.

Odată cu instaurarea puterii sovietice, la 12 iulie 1940, părintele Ieremia Ciocan a fost arestat de către organele NKVD și întemnițat în închisoarea din Chișinău. A fost omorât prin împușcare, la 27 iunie 1941⁶⁷.

⁵⁶ Ziarul Basarabia, 21 septembrie 1941.

⁵⁷ Ziarul Raza, 31 mai – 6 iulie 1942.

⁵⁸ Anuarul Episcopiei Cetății Albe-Ismail, p. 27.

⁵⁹ Buletinul Episcopiei Cetății Albe-Ismail, nr. 4, 1938, p. 13.

⁶⁰ Mariana Țăranu, op. cit., p. 17.

⁶¹ Iurie Colesnic, Basarabia necunoscută, vol. IV, Ed. Muzeum, Chișinău, 2002, p. 301.

⁶² KEB, nr. 19, 1889, p. 791.

⁶³ Справочная книга Кишиневской Епархии, на 1911 годъ, Кишиневъ, 1911, p. 171.

⁶⁴ Iurie Colesnic, op. cit.

⁶⁵ Nicolae Popovschi, Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși, Ed. Muzeum, Chișinău, 2000, p. 262.

⁶⁶ Chestionarul arestatului Ieremia Ciocan în cartea lui Iurie Colesnic, op. cit.

⁶⁷ Ibidem.

Cornei Ilie, preot în parohia Clișcăuți, jud. Hotin. S-a născut la 20 decembrie 1903. După absolvirea Seminarului Teologic a fost hirotonit preot în anul 1924. În următorul an a fost numit cleric la Biserica Sf. Treime din Larga, jud. Hotin⁶⁸.

La 15 iulie 1930, parohia Larga a fost vizitată canonic de către P. S. Episcop Visarion al Hotinului (1923-1935), însoțit de către consilierul eparhial, protoiereul Dionisie Iavorschi, de către protoiereul cercului și misionarul eparhial. A fost inspectată vechea biserică cât și cea nouă, construită în 1897. Clerul era alcătuit din preotul paroh Ioan Radomschi, preotul Ilie Cornei, diaconul Ioan Popovici și cântărețul Vasile Dulipovici⁶⁹.

Următoarea parohie a preotului Ilie Cornei a fost com. Clișcăuți, jud. Hotin, cu Biserica Adormirea Maicii Domnului. Biserica din Clișcăuți s-a învrednicit de o slujbă arhierescă săvârșită de către P. S. Episcop Tit al Hotinului (1935-1940), la 30 martie 1936. La această Sf. Liturghie au primit Sf. Împărtășanie peste 800 de locuitori din Clișcăuți. S-a oficiat apoi un Tedeum, după care părintele paroh Ilie Cornei a raportat despre starea religioasă și morală a credincioșilor din parohie⁷⁰.

În primul an de prigoană împotriva Bisericii din Basarabia, a fost ucis de sovietici, la 1 februarie 1941⁷¹.

Crițchi Vsevolod, preot în parohia Colincăuți, jud. Hotin. S-a născut la 1 aprilie 1879⁷². După absolvirea Școlii de cântăreți a fost numit la Biserica Sf. Teodor Tiron din Chișinău. În timpul când se afla la Chișinău îndeplinea și funcția de grefier al Societății eparhiale de tutelă⁷³.

A fost hirotonit preot în anul 1918, cu două clase de seminar teologic și examen de preot. Începând cu anul 1921 a slujit la Biserica Înălțarea Domnului din Colincăuți, jud. Hotin⁷⁴. Din 1928 devine paroh al acestei biserici⁷⁵.

În primul an de ocupație sovietică, mulți preoți din Basarabia au fost arestați, judecați și chiar omorâți, iar cei rămași erau supuși la impozite mari și siliți de autorități la munci grele și necorespunzătoare situației lor sociale. Astfel, autoritățile ateiste urmăreau scopul de discreditare a preoților în fața credincioșilor. Părintele Vsevolod Crițchi a murit de frig, în timp ce lucra la curățarea zăpezii de pe șoseaua Cernăuți – Hotin⁷⁶, la 20 decembrie 1940⁷⁷.

⁶⁸ Episcopia Hotinului, Anuar, 1925, p. 132.

⁶⁹ Episcopia Hotinului, nr. 16, 1930, p. 179.

⁷⁰ Idem, nr. 8, 1936, p. 184-185.

⁷¹ Idem, nr. 3, 1941, p. 60; nr. 2, 1941, p. 40; Biserica Basarabeană, nr. 5-6, 1942, p. 81; Pr. prof. Sergiu C. Roșca, op. cit, rev. Misionarul, nr. 1, 1942, p. 35 (în Martirologiu românesc din Basarabia..., p. 236, cât și în Martiri pentru Hristos, din România..., p. 657, preotul Ilie Cornei este înscris sub numele Dumitru Ciernei).

⁷² Episcopia Hotinului, Anuar, 1925, p. 117.

⁷³ Справочная книга Кишиневской Епархии, на 1911 годъ, p. 9, 110.

⁷⁴ Anuarul Eparhiei Chișinăului și Hotinului, Chișinău, 1922, p. 105.

⁷⁵ Episcopia Hotinului, Anuar, 1930, p. 75.

⁷⁶ Pr. prof. Sergiu C. Roșca, op.cit., p. 35; Martirologiu românesc din Basarabia..., p. 236; Martiri pentru Hristos, din România..., p. 758.

⁷⁷ Episcopia Hotinului, nr. 2, 1941, p. 40; Biserica Basarabeană, nr. 7, 1942, p. 451.

Emilian Cucuietu, preot în parohia Mihăileni, județul Bălți. S-a născut în anul 1906⁷⁸. Avea studiile Școlii spirituale din Edineț⁷⁹ și ale Seminarului Teologic din Chișinău, pe care le-a absolvit în anul 1930⁸⁰. A fost hirotonit preot de către P.S. Episcop Visarion al Hotinului (1923-1935), pe seama Bisericii „Acoperemântul Maicii Domnului” din comuna Mihăileni, județul Bălți.

Cu părere de rău puțin ne este cunoscută activitatea pastorală a părintelui. În următorii ani după venirea sa la Mihăileni, părintele Emilian Cucuietu este ales președinte al organizației legionare din județul Bălți⁸¹. Jumătate din cei 50 de membri ai mișcării județene erau din Mihăileni, fiind atrași în această mișcare „pe baza fondului lor religios și activau mai puțin în plan politic, fiind apreciați ca și inexistenți ca propagandiști”⁸². Activitatea membrilor mișcării era îndreptată la acea vreme mai mult la organizarea taberelor de muncă. Mișcarea fiind reorganizată prin înființarea partidului „Totul pentru Țară”⁸³. În perioada de vară a anului 1935 a fost finisată construcția bisericii din Valea Mare, județul Bălți, începută în urmă cu șase ani. La această lucrare au participat un grup de 25 voluntari, studenți și elevi. În condiții asemănătoare a început și construcția unei biserici în localitatea Buga, județul Lăpușna. La rugămintea preotului paroh din Cotiușeni Mari, județul Soroca, de la Chișinău pornește spre această localitate un grup de voluntari, mergând pe jos timp de 3 zile pe timp ploios, pentru a reconstrui una dintre bisericile localității, care se prăbușise. După patru luni de muncă, biserica a fost sfințită⁸⁴.

La 3 ianuarie 1934, legiunea de jandarmi din Bălți, expediază o notă informativă către Parchetul Tribunalului Bălți, în care se arată că „din cercetările făcute s-a dovedit vinovăția preotului Emilian Cucuietu din Mihăileni, care a fost deținut cu actele dresate”, înaintate Parchetului⁸⁵. Din lipsă de probe părintele a fost achitat⁸⁶. În vara anului 1937, părintele Emilian a fost înlăturat din funcția de președinte al organizației legionare Bălți, din cauza „incapacității sale de a atrage persoane noi”⁸⁷.

În primul an de ocupație sovietică (1940-1941), părintele Emilian Cucuietu a fost arestat și deportat în Siberia⁸⁸. Despre viața lui de mai departe nu se cu-

⁷⁸ Corneliu Ciucanu, Alexandru Moraru, *Dreapta politică românească, politică și ideologie (1919-1941)*, Editura Mica Valahie, București, 2009, p. 341.

⁷⁹ Revista Luminătorul, nr. 7, 1921, p. 31.

⁸⁰ Idem, nr. 15-16, 1930, p. 877.

⁸¹ Corneliu Ciucanu, *Dreapta românească interbelică, politică și ideologie*, Tipo Moldova, Iași, 2009, p. 124.

⁸² Ibidem, p. 130.

⁸³ Ibidem, p. 25.

⁸⁴ Almanahul Ziarului România Creștină, Chișinău, 1936, p. 54-71.

⁸⁵ Corneliu Ciucanu, Alexandru Moraru, op. cit., p. 215.

⁸⁶ Ibidem, p. 341.

⁸⁷ Corneliu Ciucanu, op. cit., p. 130.

⁸⁸ Constantin N. Tomescu, Prin Basarabia și Transnistria, Revista Luminătorul, nr. 9-12, 1941, p. 470.

noaște nimic. Potrivit altor surse, a fost asasinat de sovietici în timpul retragerii lor din Basarabia⁸⁹.

Gavriil Doliscinski, preot în parohia Valea Trăisteni, jud. Lăpușna. S-a născut în 1874. După absolvirea Școlii spirituale⁹⁰ în anul 1894, a fost numit în serviciul de cântăreț la Biserica „Pogorârea Sf. Duh” din com. Seliște, jud. Chișinău. Conform cererii înaintate, la 21 august 1903, a fost transferat în calitate de cântăreț la Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din Țahnăuți, jud. Orhei⁹¹. A fost hirotonit preot cu examen de preot în anul 1918 și numit paroh la Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din Butuceni, jud. Orhei⁹². Ultima parohie a preotului Gavriil Doliscinski a fost s. Valea Trăisteni (com. Boldurești), jud. Lăpușna, cu Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, numit la 10 octombrie 1926⁹³.

În primul an de prigoană împotriva credinței din timpul ocupației sovietice (1940-1941) a fost arestat și deportat în Siberia⁹⁴. Potrivit altei surse, părintele Gavriil Doliscinski a fost omorât în timpul persecuției sovietice din 1940-1941⁹⁵.

Gherbanovschi, Nicolae, preot în parohia Seliște, jud. Hotin. S-a născut la 6 decembrie 1876 în familia preotului Gheorghe Gherbanovschi din parohia Seliște, jud. Hotin. După absolvirea Seminarului Teologic din Chișinău, a fost hirotonit preot și numit paroh la Biserica Sf. Anastasie din Neporotova, jud. Hotin, cu începere de la trei septembrie 1901⁹⁶. În anul 1912, conform cererii preoților Gheorghe și Nicolae Gherbanovschi, aprobată de către autoritățile bisericești, fac schimb de parohii⁹⁷. Părintele Gheorghe a slujit la Biserica din Neporotova până când trece la Domnul în anul 1922, la vârsta de 79 de ani⁹⁸.

Biserica din parohia Seliște cu hramul Acoperemântul Maicii Domnului era permanent ținută în ordine. Părintele paroh Nicolae Gherbanovschi desfășura o activitate pastoral-misionară, atât în parohie cât și în cadrul cercurilor pastorale fiind și duhovnic al protoieriei cercului IV Hotin⁹⁹. Datorită insistenței preotului paroh, consiliul parohial de la Biserica din Seliște, prin hotărârea consiliului eparhial din 7 februarie 1940, primește un ajutor financiar pentru reparația bisericii¹⁰⁰.

⁸⁹ Mariana Țăranu, op. cit, p. 17; Martiri pentru Hristos din România, p. 758, Apud: Ziarul Raza, nr. 691, 12-19 decembrie 1943, p. 4.

⁹⁰ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 73.

⁹¹ KEB, nr. 20, 1903, p. 561.

⁹² Справочная книга Кишиневской Епархии на 1911 годъ, p. 156.

⁹³ Luminătorul, nr.19-20, 1926, p. 2; Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 73.

⁹⁴ Mariana Țăranu, op. cit., p. 16.

⁹⁵ Martiri pentru Hristos, din România, p. 758.

⁹⁶ Алексей Мандзяк, Репрессированные священники и церковнослужители Сокирянщины, 23 iunie 2015, <http://www.ukrkvcheg.org.ua>

⁹⁷ Ibidem.

⁹⁸ Anuarul Eparhiei Chișinăului și Hotinului, 1922, p. 113.

⁹⁹ Luminătorul, nr. 13, 1932, p. 671.

¹⁰⁰ Episcopia Hotinului, nr. 4, 1940, p. 73.

După instaurarea puterii sovietice, la 28 mai 1941, părintele Nicolae Gherbanovschi a fost arestat de către agenții securității raionale din Chelmenți ca ”element social periculos”. Moare în detenție, fără să ajungă la judecată, la 5 septembrie 1941¹⁰¹.

Mihail Ghilea, preot în parohia Unțești (oficiul Ungheni), jud. Bălți. S-a născut la 11 ianuarie 1890. După absolvirea Școlii de cântăreți a fost numit la Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din Nagoreni, jud. Hotin, cu începere de la 15 mai 1918¹⁰². În anul 1940 era preot la Biserica cu hramul „Toți Sfinții” din Unțești, jud. Bălți.

În primul an de ocupație sovietică (1940-1941), părintele Mihail Ghilea a fost arestat de către agenții organelor NKVD, fiind învinuit că ar fi fost „agent al Serviciului de spionaj român”. A fost exilat în regiunea Barnaul, unde a fost judecat în 1942, aplicându-i-se pedeapsa capitală¹⁰³.

Teofan Ignatovici, preot în parohia Babin, jud. Hotin. S-a născut la 10 iunie 1889. După absolvirea Seminarului Teologic din Chișinău, a fost hirotonit preot pentru Biserica Nașterea Maicii Domnului din com. Buzovița, jud. Hotin, cu începere de la 26 august 1913¹⁰⁴.

La 1 iunie 1927, părintele Teofan devine paroh al Bisericii Acoperemântul Maicii Domnului din com. Resteo Otaci, același județ¹⁰⁵. Iar mai apoi paroh al Bisericii Înălțarea Domnului din com. Babin, jud. Hotin.

A fost numit, la 1 septembrie 1937, misionar al protoieriei cercului I Hotin¹⁰⁶. Împreună cu alt misionar, preotul Petru Iacubovschi din Dăncăuți, jud. Hotin, mergeau prin sate și învățau poporul cum să se ferească de rătăcirile sectante. În activitatea lor misionară împărțeau credincioșilor literatură misionară editată de ei, se foloseau și de un apartat cinematografic pentru a demonstra filme religioase¹⁰⁷.

În ziua tragică de 8 iulie 1941, când armata sovietică se pregătea de retragere, părintele Teofan împreună cu soția sa, Eufimia, au fost escortați de către ostași sovietici la marginea satului și împușcați¹⁰⁸.

Nicanor Maleschi, preot în parohia Palanca, jud. Cetatea Albă. S-a născut la 18 februarie 1905. După absolvirea Seminarului Teologic a fost hirotonit preot și numit paroh al Bisericii „Nașterea Maicii Domnului” din com. Palanca, jud. Cetatea Albă, cu începere de la 25 septembrie 1927¹⁰⁹.

¹⁰¹ Алексей Мандзяк, op. cit.

¹⁰² Episcopia Hotinului, Anuar, Chișinău, 1925, p. 128.

¹⁰³ Cartea Memoriei, Vol. IV, p. 252; Martirologiu românesc din Basarabia, p. 236.

¹⁰⁴ Episcopia Hotinului, Anuar, 1925, p. 126.

¹⁰⁵ Idem, 1930, p. 92.

¹⁰⁶ Episcopia Hotinului, nr. 15-16, 1937, p. 312.

¹⁰⁷ Idem, nr. 2, 1939, p. 20.

¹⁰⁸ Idem, nr. 2, 1941, p. 40; Martiri pentru Hristos, din România..., p. 761.

¹⁰⁹ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 107.

La retragerea trupelor românești din Basarabia, părintele Nicanor Maleschii se afla la Cetatea Albă. A fost împușcat în stradă, de către evreii comuniști Zukermann și Burmann, în ziua de 28 iunie 1940¹¹⁰.

Sebastian Mârza, preot în parohia Limbenii Vechi, jud. Bălți. S-a născut în anul 1909¹¹¹. După absolvirea studiilor teologice, a fost hirotonit preot în luna iunie 1931. A fost numit paroh la Biserica Sf. Arh. Mihail din Limbenii Vechi, jud. Bălți¹¹². A desfășurat o activitate pastoral-misionară rodnică. La venirea P.C. Sale în parohia Limbenii Vechi erau 35 familii baptiste. În anul 1936, prin străduința de a readuce pe credincioși la dreapta credință, din cele 35 familii baptiste rămăseseră doar 7 familii. Casa de rugăciune baptistă a fost vândută și se folosea ca local pentru școală¹¹³. Făcea parte din echipa misionară eparhială participând la cursurile misionare ținute în orașul Bălți la 13-14 iulie 1936¹¹⁴. Împreună cu misionarul cercului, preotul Eufimie Brinișter de la parohia Pelenia, țineau conferințe misionare, astfel în perioada 25 ianuarie – 1 februarie 1937, au fost desfășurate conferințe misionare în mai multe localități, având în echipament și un aparat cinematografic demonstrând filme religioase. În timpul rulării filmelor, explicațiile necesare le dădea părintele Sebastian, apoi se ținea câte o conferință. Ședințele durau până aproape de miezul nopții. Sătenii rămăneau mulțumiți și recunoscători¹¹⁵. O altă întrunire de acest gen a avut loc la 7 aprilie 1937 în parohia Sturzești, jud. Bălți. După săvârșirea Sf. Liturghii, un sobor de preoți a urmat conferința misionară la care a luat cuvântul și părintele Sebastian Mârza, demonstrându-le și filme religioase. „Pe la ora 11 noaptea enoriașii s-au retras pe la casele lor, fiind mulțumiți pe deplin sufletește”¹¹⁶.

La 23 ianuarie 1940 și în parohia Limbenii Vechi a fost organizată de către preotul paroh o șezătoare cultural-misionară, la care au fost invitați și alți preoți misionari. A fost ținută o conferință de întărire în credință și au fost proiectate filme religioase și naționale¹¹⁷.

În primul an de ocupație sovietică (1940-1941), părintele Sebastian Mârza a fost arestat și condamnat la moarte, cu puțin timp înaintea retragerii trupelor sovietice din Basarabia¹¹⁸.

Mihalache Gheorghe, preot în parohia Tănătari, jud. Tighina. S-a născut la 21 octombrie 1909, în comuna Susleni, jud. Orhei. Absolvent al Seminarului Teologic și al Facultății de Teologie din Chișinău¹¹⁹. O perioadă de timp a fost președinte

¹¹⁰ Paul Goma, *Săptămâna Roșie* 28 iunie – 3 iulie 1940, Ediție pentru internet, 2008, p. 327; *Cartea Memoriei*, Vol. IV, p. 408; *Martiri pentru Hristos, din România*, p. 762.

¹¹¹ *Martiri pentru Hristos, din România...*, p. 763.

¹¹² *Episcopia Hotinului*, nr. 13, 1931, p. 153.

¹¹³ *Idem*, nr. 19-20, 1936, p. 438.

¹¹⁴ *Idem*, nr. 15-16, 1936, p. 344, 353.

¹¹⁵ *Idem*, nr. 11-12, 1937, p. 217.

¹¹⁶ *Idem*, nr. 11-12, 1937, p. 221-223.

¹¹⁷ *Idem*, nr. 4, 1940, p. 78.

¹¹⁸ *Martiri pentru Hristos, din România...*, p. 763; *Episcopia Hotinului*, nr. 3, 1941, p. 62.

¹¹⁹ *Figuri contemporane din Basarabia*, Editura ARPID, Chișinău, 1939, p. 93.

al Societății culturale "Mitropolitul Gavriil Bănulescu" de pe lângă Seminarul Teologic din Chișinău. Fiind hirotonit, a fost preot în comuna Chițcani, jud. Tighina, apoi în comuna Tănătari același județ.

Din inițiativa P.C. Sale până la 1940 în parohie se construia o nouă biserică de o frumusețe impunătoare¹²⁰.

În anul 1940 a fost arestat de organele NKVD, judecat și condamnat la 10 ani de lagăr. A fost exilat într-un lagăr din Krasnoiarsk, unde a fost împușcat¹²¹.

Mihei Mizumschi, preot în parohia Volintiri, jud. Cetatea Albă. S-a născut la 5 mai 1898 în familia numeroasă a preotului Grigore și a presbiteriei Olimpiada Mizumschi din localitatea Vâșcăuți, jud. Orhei. A fost botezat la 15 mai în biserica din satul natal, cu hramul „Sf. Arh. Mihail”, de către preotul Gheorghe Ulinici, slujitor la biserica din Oxintia, naș de botez fiind proprietarul de viță nobilă, Nicolae Prodan¹²².

La 28 mai, la doar două săptămâni de la botez, tatăl său, preotul Grigore Mizumschi este transferat la Biserica „Sf. Arh. Mihail” din Țipala, jud. Chișinău¹²³. Aici, tânărul Mihei își petrece copilăria și învață la școala parohială din localitate. A urmat studiile la Școala spirituală din Chișinău¹²⁴, Seminarul Teologic din Chișinău și Facultatea de Teologie din Cernăuți. După absolvirea facultății în anul 1919, o perioadă de timp a activat în cadrul serviciului statului, în calitate de profesor¹²⁵.

A fost hirotonit preot la 25 februarie 1934, pe seama parohiei „Sf. Nicolae” din orașul Chilia Nouă din jud. Ismail, iar la 1 septembrie 1935, transferat în postul de al 2-lea preot la Biserica „Sf. Gheorghe” din localitatea Volintiri, jud. Cetatea Albă, preot paroh la această biserică fiind preotul Vasile Schidu¹²⁶. Până în anul 1940, părintele Mihei a activat și în calitate de profesor la gimnaziul din Volintiri, unde soția sa era secretară a acestei instituții¹²⁷. La biserica din Volintiri, părintele Mihei Mizumschi și-a continuat activitatea pastorală și în perioada primului an de ocupație sovietică (1940-1941), fiind supus la diferite încercări de cei fără de Dumnezeu. Pentru a achita impozitul impus de autoritățile sovietice locale, a fost nevoit să vândă aproape tot ce avea în locuința sa¹²⁸.

La retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul Basarabiei, părintele Mihei, pentru a scăpa de arestare, a fost nevoit să părăsească locuința și să se ascundă. A stat câteva zile în ascunzișuri, hrănindu-se cu ce-i aducea fiica sa, iar alteori cu legume și iarbă. Aflând că Armata Română a eliberat orașul Căușeni, Volintiri fiind la

¹²⁰ Ibidem.

¹²¹ Constantin N. Tomescu, Prin Basarabia și Transnistria..., p. 470; Martirologiu românesc din Basarabia..., p. 236; Martiri pentru Hristos, din România..., p. 763.

¹²² ANRM, F. 211, inf. 5, d. 485, f. 58.

¹²³ KEB, nr. 12, 1898, p. 215.

¹²⁴ Idem, nr. 28, 1910, p. 251.

¹²⁵ Luminătorul, nr. 9-12, 1941, p. 576.

¹²⁶ Anuarul Episcopiei Cetății Albe-Ismail, p. 39.

¹²⁷ Luminătorul, nr. 9-12, 1941, p. 576.

¹²⁸ Ibidem, p. 577.

15 km de Căușeni, părintele revine la familia sa. La doar câteva ore de la revenire este arestat de către agenții NKVD și dus sub escortă, fiind găsit mai târziu, fără suflare, la marginea satului, împușcat cu cinci gloanțe în ceafă¹²⁹.

Potrivit altei surse, trupul neînsuflăit al preotului Mihei Mizumschi a fost găsit într-un beci părăsit, mutilat în cel mai groaznic mod. „Călăii i-au smuls părul de pe cap, cu piele cu tot, i-au scos ochii cu baioneta și l-au supus la cele mai înfiorătoare torturi, înainte de a-i lua viața”¹³⁰.

După eliberarea satului Volintiri, la 26 iulie, după trei zile de la tragicul eveniment, în biserica localității a fost săvârșită Sf. Liturghie. Slujba divină a fost oficiată de către preotul paroh, părintele Vasile Schidu, „rămas sub teroarea bolșevică și scăpat de la moarte sigură, prin minune” și de către preotul, protopop militar, Gheorghe Ureche. Iată ce mărturisea acest preot militar într-o dare de seamă: „Biserica, rămasă intactă, a fost arhiplină de enoriași și militari. Toată asistența, tot timpul slujbei, a plâns în continuu... Jalea și starea sufletească a preotului și parohienilor a fost atât de mare încât plânsul lor a fost transformat într-un adevărat bocet. Cu ei la un loc, mulți din ofițerii, subofițerii și trupă au început să plângă. În această parohie a mai fost al doilea preot, Mizumschi Mihei, care, cu 3 zile înainte de venirea noastră, a fost împușcat de barbarii jidani-bolșevici”¹³¹. Lacrimile parohienilor erau vărsate de jalea pierderii păstorului lor duhovnicesc.

Constantin Rughinov, preot în parohia com. Cimișlia, jud. Tighina. S-a născut la 3 septembrie 1887¹³² în com. Sadova, jud. Orhei¹³³. După absolvirea Seminarului Teologic din Chișinău în 1910, a fost hirotonit preot pentru Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Cinișeuți, jud. Orhei în calitate de preot-ajutător. În anul 1911 în localitate a fost zidită a doua biserică cu hramul „Acoperemântul Maicii Domnului”¹³⁴. Pentru activitate pastorală, părintele Constantin a fost gratificat în anul 1915 cu bedernița¹³⁵.

A continuat studiile la Facultatea de Teologie din Chișinău. În anul 1930 a susținut teza de licență cu titlul „Raportul dintre Stat și Biserică în primele trei veacuri”¹³⁶. Pentru merite în activitatea pastorală, în anul 1932 a fost gratificat cu crucea aurită¹³⁷.

Ultima parohie a părintelui Constantin a fost com. Cimișlia, jud. Tighina, cu Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, fiind numit preot-ajutător la această biserică¹³⁸.

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ Constantin Virgil Gheorghiu, *Ard malurile Nistrului, Mare reportaj de război din teritoriile dezrobite*, Ed. GEEA, București, 1993, p. 111.

¹³¹ Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Preoți în tranșee 1941-1945*, Fundația General Ștefan Gușă, București, 2000, p. 24.

¹³² Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 101.

¹³³ Cartea Memoriei, Vol. IV, p. 423.

¹³⁴ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 101.

¹³⁵ KEB, nr. 13-14, 1915, p. 207.

¹³⁶ Luminătorul, nr. 14-15, 1931, p. 773.

¹³⁷ Idem, nr. 5, 1932, p. 226.

¹³⁸ Guțuleac Alexandru, *Noi mucenici și mărturisitori pentru Hristos în primul an de ocupație sovietică a Basarabiei (1940-1941)*, Luminătorul, nr. 5, 2011, p. 60.

După instaurarea puterii sovietice în Basarabia (1940-1941), mulți preoți se adunau la Chișinău pentru a se repatria. Părintele Constantin Rughinov a fost arestat de către agenții organelor NKVD, fiind în Chișinău, la 11 decembrie 1940¹³⁹. A fost condamnat la opt ani de lagăr în Siberia, de unde nu s-a mai întors. Trece la cele veșnice, fiind în detenție, la 5 februarie 1945¹⁴⁰.

Constantin Stadnițchi, preot în parohia Vânători (com. Boldurești), jud. Lăpușna. S-a născut la 23 mai 1886¹⁴¹. În perioada anilor 1899-1903 a urmat studiile la Școala spirituală din Chișinău¹⁴². După absolvirea studiilor, a fost numit cântăreț la Biserica „Sf. Nicolae” din Frăsinești, jud. Lăpușna, iar în anul 1905, a fost transferat la Biserica „Pogorârea Sf. Duh” din Seliște, același județ¹⁴³.

După zece ani de activitate în calitate de cântăreț, a fost hirotonit în treapta de diacon, slujind în continuare în funcția de cântăreț până în anul 1917. La data de 3 octombrie 1916, părintele diacon Constantin Stadnițchi, a fost transferat în calitate de cântăreț la Biserica „Sf. Treime” din Chișinău¹⁴⁴. Aflat la Chișinău, în primăvara anului 1917, susține examenul pentru a deveni preot. A fost hirotonit în treapta de preot la 1 mai 1917 și numit la biserica din Seliște¹⁴⁵, unde activase anterior în calitate de cântăreț.

În anul 1921, părintele a fost transferat la Biserica „Sf. Nicolae” din localitatea Vânători (com. Boldurești), jud. Lăpușna¹⁴⁶, unde aproape două decenii a păstorit credincioșii din această parohie.

În primul an de ocupație sovietică și de prigoană împotriva Bisericii (1940-1941), părintele Constantin Stadnițchi a fost arestat, primind cununa muceniceii prin asasinare¹⁴⁷. În lista clericilor pensionari, decedați și deportați, a văduvelor, orfanilor sau moștenitorilor lor, publicată în Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului, figura și numele părintelui Constantin Stadnițchi. Urma ca la începutul anului 1943, preoteasa văduvă, Liuba Stadnițchi, să primească o primă de ajutor reciproc¹⁴⁸.

Petru Sinițan, preot la Catedrala din orașul Cetatea Albă. S-a născut la 23 iunie 1883¹⁴⁹. După absolvirea Seminarului Teologic în anul 1905, a activat o perioadă în calitate de profesor¹⁵⁰. A fost hirotonit preot la 30 iulie 1909 pe seama parohiei Krasnaia Poleana, jud. Știgrî (Rusia), iar la 16 decembrie 1915 a fost numit al doilea preot la Catedrala „Înălțarea Domnului” din orașul Cetatea Albă¹⁵¹.

¹³⁹ Ibidem; Cartea Memoriei, Vol. IV, p. 423; Martiri pentru Hristos, din România, p. 768.

¹⁴⁰ Ibidem.

¹⁴¹ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, Chișinău, 1930, p. 74.

¹⁴² KEB, nr. 14, 1903, p. 326.

¹⁴³ *Spravocinaia kniga Kisheniovski Eparhii na 1905 god*, Kisheniiov, 1905, p. 95.

¹⁴⁴ KEB, nr. 42, 1916, p. 230.

¹⁴⁵ Idem, nr. 18-19, 1917, p. 89.

¹⁴⁶ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 74.

¹⁴⁷ Martiri pentru Hristos, din România, p. 768; Apud: Ziarul Raza, 1-9 ianuarie 1943.

¹⁴⁸ Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului, Foie oficială lunară, nr. 1, 1943, p. 12.

¹⁴⁹ Anuarul Episcopiei Cetății Albe-Ismail, p. 24.

¹⁵⁰ Anuarul Episcopiei Chișinăului și Hotinului, 1922, p. 50.

¹⁵¹ Anuarul Episcopiei Cetății Albe-Ismail, p. 24.

Pentru activitate pastorală și misionară desfășurată în parohie, la 20 martie 1916 a fost gratificat cu camilafcă¹⁵², iar mai târziu ridicat la rangul de protoiereu. În luna octombrie a anului 1923 a fost ales membru al Sfatului protopopesco al Cetății Albe¹⁵³. S-a distins prin contribuția P.C. Sale în „ofensiva sanitară” care a fost desfășurată în lunile august și septembrie 1938. Pentru merite deosebite a fost decorat prin decret regal în anul 1939 cu Crucea „Meritul Sănătății”, cl. I¹⁵⁴.

În urma înaltării notei ultimative de către Guvernul sovietic în care se cerea cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, când armata și administrația română se retrăgeau, preotul Petru Sinițan a fost împușcat în gara din Cetatea Albă de către evreii comuniști. Atunci au fost omorâți șeful gării și ajutorul acestuia. Acțiunea teroristă era condusă de evreul Abram Carolic¹⁵⁵. Potrivit altor surse, preotul Sinițan a fost spânzurat împreună cu membrii familiei sale în catedrala orașului¹⁵⁶.

Anatolie Spinei, preot în parohia Dolna, jud. Lăpușna. S-a născut la 16 mai 1912, în satul Frumșița, jud. Soroca, în familia unor învățători. În perioada 1924-1934 a urmat studiile la Școala Spirituală din Chișinău. În 1939 absolvște Facultatea de Teologie din Chișinău¹⁵⁷.

A fost hirotonit preot și numit paroh la Biserica Nașterea Maicii Domnului din Dolna, jud. Lăpușna.

În timpul stăpânirii sovietice (1940-1941), părintele Anatolie Spinei a fost silit de către autoritățile locale să părăsească casa parohială. O parte de locuitori își exprimau nemulțumirea. S-au găsit și câțiva care au făcut denunțuri împotriva preotului. A fost arestat și trimis în Siberia, de unde nu s-a mai întors¹⁵⁸.

Pentru „ajutor acordat părții reacționare a burjuaziei internaționale” și pentru „agitatie și propaganda contra-revoluționară”, a fost judecat aplicându-i-se pedeapsa capitală.

La 24 septembrie 1942 sentința de judecată a fost executată, astfel părintelui Anatolie Spinei i se aplică pedeapsa capitală prin împușcare¹⁵⁹.

Teodosie Svetenco, preot în parohia din localitatea Gâsca, suburbia or. Tigheana. S-a născut în anul 1879¹⁶⁰ în localitatea Nedobăuți, jud. Hotin. După absolvirea Seminarului Teologic din Chișinău în 1900, a fost hirotonit preot și numit paroh la

¹⁵² KEB, nr. 14, 1916, p. 68.

¹⁵³ Luminătorul, nr. 29, 1923, p. 3.

¹⁵⁴ Buletinul Episcopiei Cetății Albe-Ismail, nr. 7, 1939, p. 45-46.

¹⁵⁵ Paul Goma, op. cit., p. 225; Apud: Biblioteca Academiei Române; Arhiva Istorică, Fondul XXIV, dosar nr. 3, 337, f. 14-19.

¹⁵⁶ Alexandru Guțuleac, op. cit.; p. 55; Apud: ANRM, F. 691, inv. 1, d. 40, f. 285.

¹⁵⁷ Mihai Tașcă, Arhivele comunismului, Preoți basarabeni arestați în anul 1940, Memoria. ro, http://adevarul.ro/moldova/politica/arhivele-comunismului-preoti-basarabeni-arestati-anul-1940-1_531ee3270d133766a8cd46b7/index.html

¹⁵⁸ Ibidem; Pr. prof. Sergiu C. Roșca, op. cit., p. 35; Martiri pentru Hristos, din România..., p. 768.

¹⁵⁹ Mihai Tașcă, op. cit.

¹⁶⁰ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 110.

Biserica „Sf. Arh. Mihail” din Serbicieni, jud. Hotin, cu începere de la 9 septembrie¹⁶¹. În anul 1906 a fost gratificat cu bederniță, iar în 1907 devine membru al Sfatului protopesc. Timp de 11 ani a fost învățător în școala parohială din localitate¹⁶².

La 2 martie 1911, conform cererii înaintate, a fost transferat la Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din localitatea Gâsca¹⁶³. A predat religia și în școala parohială din localitatea păstorită. În anul următor a fost gratificat cu scufie și ales membru al Comitetului eparhial de revizie¹⁶⁴.

În timpul vizitelor canonice arhieresti, săvârșite de către Î.P.S. Gurie Mitropolit al Basarabiei, în perioada 19-24 august 1930, a vizitat și parohia Gâsca. A fost întâmpinat de către preotul paroh cu un cuvânt de bun venit, raportând totodată despre starea spirituală din parohie. După serviciul divin săvârșit, Mitropolitul Gurie a vorbit în limba rusă, înțeleasă de populația locală, îndemnând creștinii la unire în credință împreună cu preotul și mitropolitul, fiindcă numai în așa fel se poate ajunge la scopul urmărit de creștini – mântuirea sufletelor, prin jertfa Celuia ce s-a răstignit pentru noi¹⁶⁵.

Pentru merite în activitatea pastorală, părintele Todosie a fost decorat în repetate rânduri cu distincții bisericești, fiind ridicat la treapta de protoiereu, iar la 2 ianuarie 1932, a fost gratificat cu paliță¹⁶⁶.

În timpul stăpânirii sovietice din perioada 1940-1941, preoții rămași în parohii au avut de suferit, fiind considerați dușmani ai puterii sovietice erau supuși represiunilor. Zeci de preoți au fost omorâți fără judecată, mulți au fost judecați și deportați în Siberia. A avut de suferit și părintele Teodosie. Întâi i-a fost confiscată casa, construită cu mijloace proprii. Locuia într-o casă țărănească de lut împreună cu soția și cei cinci copii. După confiscare au fost nevoiți să locuiască în gazdă¹⁶⁷.

La retragerea trupelor sovietice, locuitorii satului Gâsca au fost siliți să se evacueze, printre ei era și părintele Teodosie împreună cu familia sa. Potrivit mărturiilor orale, părintele, auzind că autoritățile sovietice vor să distrugă biserica, s-a întors înapoi în sat¹⁶⁸. Peste câteva zile a fost găsit fără suflare într-un beci din localitate¹⁶⁹. Trupul său purta urme de tortură fiind mutilat în cel mai groaznic mod. A fost înmormântat în curtea bisericii la 19 iulie 1941, fiind petrecut în ultimul drum de foarte mulți păstoriți ai P. C. Sale.

¹⁶¹ КЕВ, nr. 18, 1900, p. 355.

¹⁶² С. П. Соколовская, С. А. Базилевская, Непоколебимая вера Феодосия Светенко, священника церкви Рождества Богородицы предместья Гиска города Бендеры, Сборник материалов Международной научно-практической конференции, 18 ноября 2010 г., Рыбница, 2010, p. 81.

¹⁶³ КЕВ, nr. 10, 1911, p. 82.

¹⁶⁴ С. П. Соколовская, С. А. Базилевская, op. cit., p. 81.

¹⁶⁵ Luminătorul, nr. 2, 1931, p. 107.

¹⁶⁶ Idem, nr. 5, 1932, p. 225.

¹⁶⁷ С. П. Соколовская, С. А. Базилевская, op. cit., p. 82.

¹⁶⁸ Ibidem, p. 83.

¹⁶⁹ Mariana Țăranu, op. cit., p. 16.

După confiscare, casa preotului a fost transformată în școală, unde peste un deceniu a avut loc o tragedie. Învățătorul de pregătire militară, din răzbunare și gelozie, aducând la școală 12 kg de trotil, s-a explodat, împreună cu el au murit 22 de elevi, doi profesori și mulți au fost răniți. Despre acest eveniment tragic, bineînțeles, nu s-a scris nimic în presa vremii 50¹⁷⁰.

Mormântul preotului martir Teodosie Svetenco se păstrează până în prezent în curtea bisericii din localitatea Gâsca, unde P.C. Sa trei decenii la rând a slujit Domnului.

Porfirie Șoimu, preot în parohia Parcani, jud. Soroca. S-a născut la 24 februarie 1904¹⁷¹ în com. Stoicani, jud. Soroca. A urmat studiile la Seminarul Teologic din Edineț, apoi la Seminarul Superior din Chișinău. După absolvire, în cursul lunii aprilie 1930, a fost hirotonit preot și numit paroh la Biserica Sf. Nicolae din Heciul Vechi, jud. Bălți, cu începere de la 1 iunie 1930¹⁷². În anul 1931 a fost transferat ca paroh la Biserica Sf. Arh. Mihail din com. Parcani, jud. Soroca.

Din inițiativa P.C. Sale, în anul 1936, în parohie a fost construită casa parohială. A fost un păstor apropiat de credincioși și sprijinitor al celor nevoiași¹⁷³.

În primul an de prigoană împotriva Bisericii din Basarabia, la 13 iunie 1941, părintele Porfirie Șoimu împreună cu familia sa, au fost deportați în Siberia. Părintele Porfirie a fost interzis într-un lagăr din reg. Sverdlovsk. A fost omorât prin împușcare, la 8 august 1942¹⁷⁴.

Mina Țăruș, preot în parohia Camenca, jud. Orhei. S-a născut la 10 decembrie 1884 în satul Breanova, jud. Orhei. A urmat studiile la Școala Spirituală, apoi la Seminarul Teologic din Chișinău. În 1935 absolvește Facultatea de Teologie din Chișinău obținând licența în Teologie.

A fost hirotonit preot la 7 mai 1906 și numit paroh la Biserica Sf. Gheorghe din Camenca, jud. Orhei, cu deservirea Bisericii Adormirea Maicii Domnului din satul învecinat Bezin (Donici) și a cătunului Pocșești¹⁷⁵.

Din inițiativa și prin strădania P. C. Sale în perioada 1926-1927 în parohie se construiește o altă biserică, cea veche devenind neîncăpătoare pentru creștinii din localitate. A desfășurat o activitate misionară și pastorală atât în parohie cât și în cadrul Cercurilor pastorale, în perioada anilor 1908-1933, părintele Mina a fost misionar de cerc¹⁷⁶.

Fiind președinte al Căminului cultural „Principele Carol” din localitate, contribuie la zidirea unei clădiri pentru cămin. Din inițiativa părintelui Mina, pe terenul donat Ministerului Sănătății, se construiește în sat o baie. A fost și un bun gospodar¹⁷⁷.

¹⁷⁰ C. П. Соколовская, С. А. Базилевская, op. cit., p. 83.

¹⁷¹ Episcopia Hotinului, Anuar, 1930, p. 28.

¹⁷² Ibidem.

¹⁷³ Martiri pentru Hristos, din România..., p. 768-769.

¹⁷⁴ Ibidem; Martirologiu românesc din Basarabia..., p. 236; Episcopia Hotinului, nr. 3, 1941, p. 62.

¹⁷⁵ Alexandru Guțuleac, op. cit., p. 59.

¹⁷⁶ Pr. Andrei Popa, Păstorul cel bun își pune sufletul pentru oile sale, ziarul Misionarul, nr. 8 (august), 2006, p. 6.

¹⁷⁷ Ibidem.

În perioada primului an de ocupație sovietică, la 23 iunie 1941, părintele Mina Țăruș a fost arestat și deportat în Siberia¹⁷⁸. A fost judecat și condamnat la zece ani privațiune de libertate.

Aflându-se într-un lagăr din reg. Kemerovo, trece la Domnul la 18 august 1942¹⁷⁹.

Mihail Țepordei, preot în parohia Ceramurza (Cioara Murzei), jud. Tighina (în prezent Nadrecinoe, r-nul Tarutino, regiunea Odesa). S-a născut la 23 februarie 1886¹⁸⁰. După absolvirea Seminarului Teologic în anul 1910, a fost numit temporar în funcția de cântăreț la Biserica „Sf. Arh. Mihail și Gavriil” din localitatea Lărguța, jud. Ismail¹⁸¹. La 24 octombrie 1911 a fost hirotonit preot pe seama Bisericii „Sf. Cuv. Parascheva” din Borisăuca, același județ¹⁸², apoi transferat la Biserica „Acoperemântul Maicii Domnului” din Acmanghit, jud. Cetatea Albă¹⁸³. În anul 1918, conform ceririi înaintate, este numit paroh la Biserica „Sf. Arh. Mihail” din Ceramurza (Cioara – Murzei), jud. Tighina¹⁸⁴.

Timp de 23 de ani părintele Mihail Țepordei a păstorit cu dăruire parohia încredințată. A desfășurat o activitate pastorală și misionară rodnică, mai ales în combaterea sectarismului. În urma unei asemenea activități intense, preacucernicia sa a reușit să readucă pe cei răătăciți la dreapta credință. Numai în luna ianuarie a anului 1938 patru persoane din secta babtistă din localitate au revenit la credința ortodoxă. Pentru munca deosebită depusă în parohie, părintele Mihail a fost decorat la 2 iulie 1926 cu crucea aurită¹⁸⁵, iar în luna februarie 1938, i-au fost aduse mulțumiri publice din partea cârmuirii eparhiale¹⁸⁶.

În primul an de prigoană împotriva credinței din timpul ocupației sovietice (1940-1941), părintele Mihail Țepordei a fost arestat, primind cununa muceniciei prin asasinare¹⁸⁷.

Ilarion Vărzaru, preot în parohia Lomacineț, jud. Hotin. S-a născut la 28 martie 1881¹⁸⁸ în familia preotului Ioan Vărzaru. După absolvirea Școlii de cântăreți în anul 1901, a fost numit la Biserica Sf. Arh. Mihail din Semenovca, jud. Cetatea Albă, cu începere de la 21 august 1901¹⁸⁹. În anul 1906 este transferat la Biserica Nașterea Maicii Domnului din Chebabcia, același județ¹⁹⁰.

¹⁷⁸ Pr. prof. Sergiu C. Roșca, op. cit., p. 35; Martirologiu românesc din Basarabia..., p. 236; Martiri pentru Hristos, din România..., p. 770.

¹⁷⁹ Alexandru Guțuleac, op. cit., p. 59; Pr. Andrei Popa, op. cit., p. 6.

¹⁸⁰ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 127.

¹⁸¹ Справочная книга Кишиневской Епархии на 1911 годъ, p. 104.

¹⁸² KEB, nr. 40, 1911, p. 339.

¹⁸³ Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, 1930, p. 127.

¹⁸⁴ Ibidem.

¹⁸⁵ Luminătorul, nr. 21, 1926, p. 9.

¹⁸⁶ Idem, nr. 3, 1938, p. 190.

¹⁸⁷ Martiri pentru Hristos, din România; Apud: ziarul Raza, 1-9 ianuarie 1943.

¹⁸⁸ Episcopia Hotinului, Anuar, 1925, p. 129.

¹⁸⁹ KEB, nr. 17, 1901, p. 399.

¹⁹⁰ Справочная книга Кишиневской Епархии на 1911 годъ, p. 18.

A fost hirotonit preot în anul 1918, cu examen de preot. Începând cu anul 1922, a slujit la Biserica Sf. Dimitrie din Rosoșeni, jud. Hotin¹⁹¹.

La 15 iulie 1930, parohia Rosoșeni a fost vizitată canonic de către P.S. Episcop Visarion al Hotinului (1923-1935) împreună cu consilierul eparhial protoiereul Dionisie Iavorschi. Iată și câteva impresii ale vizitatorilor: Parohul, părintele Ilarion Vărzaru se prezintă bine, biserica îngrijită, curtea bisericii mare și curat întreținută având sădiți pomi decorativi, interiorul bisericii curat, biblioteca în regulă¹⁹².

Ultima parohie a părintelui Ilarion a fost com. Lomacineț, jud. Hotin, cu Biserica Sf. Arh. Mihail și Gavriil. În primul an de prigoană împotriva Bisericii, a fost ucis de sovietici, la 22 noiembrie 1940¹⁹³.

În timpul stăpânirii sovietice din perioada 1940-1941, preoții rămași în parohiile din Basarabia au avut de suferit, fiind considerați din punct de vedere social dușmani ai puterii sovietice, au fost supuși represiei. Dintre cei rămași în timpul ocupației, au fost executați, sau deportați peste o sută de preoți. Reinstaurarea regimului sovietic în 1944, a fost urmată de revenirea Bisericii din RSS Moldovenească la statutul impus de către statul sovietic în 1940. După 1944, a început un nou val de represii împotriva preoțimii basarabene, spre deosebire de perioada primei ocupații sovietice aceștia fiind suspectați și de colaborare cu autoritățile germane și române în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, de propagandă antisovietică și naționalistă, slujitorii cultului ortodox fiind arestați și deportați în Siberia, Kazahstan și alte regiuni ale URSS. Identificarea preoților martiri ai Basarabiei sovietice este o importantă sarcină a posterității nu doar datorită rolului pe care politicile represive ale autorităților RSS Moldovenești îndreptate împotriva clerului basarabean, l-au avut în proiectul de arhitectură socială aplicat de regimul totalitar comunist, dar și din cauza valorii spirituale a memoriei celor care și-au jertfit viața pentru credință.

¹⁹¹ Episcopia Hotinului, Anuar, 1925, p. 129.

¹⁹² Episcopia Hotinului, nr. 16, 1930, p. 180.

¹⁹³ Martiri pentru Hristos, din România..., p. 772; Biserica Basarabeană, nr. 7, 1942, p. 451; Episcopia Hotinului, nr. 4, 1941, p. 78.